

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PHILIPPE LÉGER

της 15ης Ιανουαρίου 2004¹

1. Στην παρούσα υπόθεση το Oberster Gerichtshof (ανώτατο δικαστήριο) (Αυστρία) ζητεί από το Δικαστήριο να προσδιορίσει το περιεχόμενο του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις².

στο πλαίσιο συγκεκριμένης αγωγής ιδιώτη προς αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας που υπέστη κατόπιν διενέργειας χρηματιστηριακών πράξεων σχετικών με περιουσιακά του στοιχεία τα οποία είχε προηγουμένως επενδύσει σε συμβαλλόμενο κράτος διαφορετικό από το κράτος όπου έχει την κατοικία του.

2. Ειδικότερα, ζητείται να καθορισθεί εάν η διαλαμβανόμενη στο εν λόγω άρθρο έννοια του «τόπου όπου συνέβη το ζημιόγONO γεγονός» είναι δυνατό να αναφέρεται στον τόπο της κατοικίας του ζημιωθέντος, όπου βρίσκεται «το επίκεντρο της περιουσίας του», με συνέπεια ο ζημιωθείς να δικαιούται να ασκήσει ενώπιον του αντίστοιχου δικαστηρίου αγωγή προς αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη. Το ζήτημα αυτό τίθεται

I — Το νομικό πλαίσιο

3. Το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών θέτει τον γενικό κανόνα κατά τον οποίο «τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους ενάγονται [...] ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους αυτού».

1 — Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

2 — ΕΕ 1982, L 388, σ. 7, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1), με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 για την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας (ΕΕ 1997, C 15, σ. 1). Η παγιωμένη μορφή της εν λόγω συμβάσεως, όπως τροποποιήθηκε από τις τέσσερις ανωτέρω συμβάσεις προσχωρήσεως, έχει δημοσιευθεί στην ΕΕ 1998, C 27, σ. 1 (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών).

4. Εκτός της γενικής αυτής διεθνούς δικαιοδοσίας, η Σύμβαση των Βρυξελλών προβλέπει επίσης μια σειρά συντρεχουσών ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας, οι οποίες παρέχουν στον ενάγοντα τη δυνατότητα να επιλέξει προκειμένου να ασκήσει την αγωγή του ενώπιον δικαστηρίων διαφορετικών από τα δικαστήρια του κράτους όπου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος.

5. Μεταξύ αυτών των κανόνων για τις ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβάνεται και ο διαλαμβανόμενος στο άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών κανόνας, ο οποίος προβλέπει ότι, ως προς ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιοινεί αδικοπραξίας, ο εναγόμενος μπορεί να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου «του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός».

6. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο τόπος όπου συνέβη το δυνάμενο να επισύρει ευθύνη εξ αδικοπραξίας ή οιοινεί αδικοπραξίας γεγονός δεν συμπίπτει με τον τόπο όπου επήλθε η οφειλόμενη στο εν λόγω γεγονός ζημία, η έκφραση «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να εννοηθεί ως αφορώσα τόσο τον τόπο όπου επήλθε η ζημία όσο και τον τόπο όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός, με συνέπεια ο εναγόμενος να μπορεί να εναχθεί, κατ' επιλογή του εναγόντος, ενώπιον δικαστηρίου είτε του ενός είτε του άλλου τόπου³.

II — Τα πραγματικά περιστατικά και η κύρια δίκη

7. Ο R. Kronhofer, κάτοικος Αυστρίας, άσκησε ενώπιον αυστριακού δικαστηρίου αγωγή κατά περισσότερων προσώπων κατοικώντων στη Γερμανία ως εις ολόκληρον ευθυνόμενων, υπό την ιδιότητά τους ως

διευθυνόντων ή επενδυτικών συμβούλων της εταιρίας διαχείρισεως περιουσιακών στοιχείων Protectas Vermögensverwaltungs GmbH (στο εξής? Protectas), η οποία έχει επίσης την έδρα της στη Γερμανία.

8. Με την εν λόγω αγωγή, ο ενάγων ζητεί να λάβει αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία την οποία ισχυρίζεται ότι υπέστη λόγω της συμπεριφοράς των εναγομένων, οι οποίοι τον παρακίνησαν, μέσω τηλεφώνου, να συνάψει συμφωνία αφορώσα δικαιώματα αγοράς μετοχών, δίχως να τον ενημερώσουν προηγουμένως για τους κινδύνους αυτής της πράξεως.

9. Κατόπιν της υποδείξεως αυτής, ο R. Kronhofer μετέφερε σε λογαριασμό της Protectas στη Γερμανία το ποσό των 82 500 δολαρίων ΗΠΑ (USD). Το ποσό αυτό επενδύθηκε στο χρηματιστήριο του Λονδίνου (Ηνωμένο Βασίλειο) σε εξαιρετικά κερδοσκοπικές πράξεις σχετικές με δικαιώματα αγοράς μετοχών, τις καλούμενες «call options». Οι χρηματιστηριακές αυτές πράξεις κατέληξαν στην απώλεια μέρους του επενδυθέντος ποσού.

10. Ως αποζημίωση για την περιουσιακή του ζημία, ο R. Kronhofer ζητεί ενώπιον των αυστριακών δικαστηρίων την καταβολή του ποσού των 31 521,26 USD. Προς στήριξη του αιτήματος του ισχυρίζεται ότι τα αυστριακά δικαστήρια είναι αρμόδια κατ' εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, λόγω του ότι η προβαλλόμενη ζημία επήλθε στην Αυστρία, ήτοι στον τόπο της κατοικίας του.

³ — Απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1976, 21/76, Bier, καλούμενη «Mines de potasse d'Alsace» (Συλλογή τόμος 1976, σ. 613, σκέψεις 24 και 25).

11. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο (Landesgericht Feldkirch) (Αυστρία) κηρύχθηκε αναρμόδιο με την αιτιολογία ότι το αίτημα προς αποζημίωση στηρίζεται σε συμβατική ενοχή και όχι σε ενοχή εξ αδικοπραξίας, οπότε δεν χωρεί εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών και, επομένως, δεν μπορεί να θεμελιωθεί στο εν λόγω άρθρο αρμοδιότητα των αυστριακών δικαστηρίων. Ο R. Kronhofer άσκησε έφεση κατά της εν λόγω αποφάσεως.

12. Το εφετείο (Oberlandesgericht Innsbruck) (Αυστρία) κηρύχθηκε επίσης αναρμόδιο, με διαφορετικό σκεπτικό από εκείνο στο οποίο στηρίχθηκε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Δέχθηκε ότι το αίτημα του ενδιαφερομένου στηρίζεται αποκλειστικώς σε ενοχή εξ αδικοπραξίας, με αποτέλεσμα να χωρεί εφαρμογή του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Ωστόσο, έκρινε ότι η εφαρμογή αυτών των διατάξεων δεν αρκεί για να θεμελιωθεί η αρμοδιότητά του, διότι ούτε ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός ούτε ο τόπος επελεύσεως της ζημίας βρίσκονται στην Αυστρία.

13. Κατά το εφετείο, ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός είναι ο τόπος από τον οποίο οι εναγόμενοι τηλεφώνησαν στον ενάγοντα προκειμένου να τον παρακινήσουν να συνάψει τη συμφωνία που οδήγησε στη διενέργεια της επίδικης χρηματιστηριακής πράξεως, ήτοι η Γερμανία. Ο τόπος της επελεύσεως της ζημίας, σύμφωνα με το ίδιο δικαστήριο, βρίσκεται επίσης στη Γερμανία και είναι, συγκεκριμένα, ο τόπος όπου ανοίχθηκε ο επενδυτικός λογαριασμός στον οποίο ο ενάγων μετέφερε τα ποσά που εν συνεχεία επενδύθηκαν και στον οποίο εκδηλώθηκε η επίδικη οικονο-

μική απώλεια. Συναφώς, το εφετείο υπογράμμισε ότι η ορθότητα αυτής της αναλύσεως δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση από το γεγονός ότι οι οικονομικές απώλειες που υπέστη ο R. Kronhofer επιδρούν εν τέλει στο σύνολο της περιουσίας του «ως ολότητας».

14. Ο ενδιαφερόμενος άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Oberster Gerichtshof. Το δικαστήριο αυτό επισήμανε κατ' αρχάς ότι, αν υποθεθεί ότι ουδέποτε καταρτίστηκε σύμβαση μεταξύ των αντιδίκων, όπως ισχυρίζεται ο R. Kronhofer, τότε το αίτημα του ενάγοντος ορθώς στηρίχθηκε σε ενοχή εξ αδικοπραξίας και όχι σε συμβατική ενοχή⁴.

15. Κατόπιν αυτού, το Oberster Gerichtshof εξέτασε την ύπαρξη ή μη αρμοδιότητάς του υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου περί της διαλαμβανόμενης στο άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, έννοιας του «τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός».

16. Όσον αφορά τον τόπο όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι η προβαλλόμενη ζημία δεν οφείλεται, όπως υποστηρίζει ο R. Kronhofer, στην πράξη με την οποία αυτός μετέφερε ορισμένα ποσά από την Αυστρία

⁴ — Το γεγονός αυτό επβεβαιώθηκε κατά την επί ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι συμβατικός δεσμός υπήρξε μόνο μεταξύ του R. Kronhofer και της Protectas. Ο ενδιαφερόμενος διευκρίνισε ότι δεν κινήθηκε δικαστικώς κατά της Protectas βάσει της συμβατικής της ευθύνης (σε σχέση με την ενδεχόμενη υποχρέωση της παροχής πληροφοριών ή συμβουλών), διότι η εν λόγω εταιρία είχε πτωχέσει.

σε λογαριασμό της εταιρίας διαχείρισεως περιουσιακών στοιχείων στη Γερμανία, αλλά στο γεγονός ότι, αντιθέτως προς τις πληροφορίες που έλαβε από τηλεφώνου, τα εν λόγω ποσά επενδύθηκαν από τη γερμανική εταιρία διαχείρισεως περιουσιακών στοιχείων σε κερδοσκοπικές πράξεις σχετικές με δικαιώματα αγοράς μετοχών, οι οποίες επέφεραν την απώλεια των χρημάτων του ενδιαφερομένου.

17. Όσον αφορά τον τόπο επελεύσεως της ζημίας, το Oberster Gerichtshof τείνει προς την άποψη ότι δεν μπορεί να τύχει εν προκειμένω εφαρμογής η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία στηρίζεται στη διάκριση μεταξύ κύριας και παρεπόμενης ζημίας⁵. Η ιδιαιτερότητα της επίδικης καταστάσεως, την οποία επικαλείται ο R. Kronhofer, έγκειται στο γεγονός ότι η απώλεια του τμήματος της περιουσίας του που επενδύθηκε σε συμβαλλόμενο κράτος διαφορετικό από εκείνο όπου έχει την κατοικία του επηρεάζει, κατά τον ίδιο χρόνο και κατά το ίδιο μέτρο, και το σύνολο της περιουσίας του, με συνέπεια να εκδηλώνονται ζημίες πανομοιότυπες και ταυτόχρονες, και όχι παρεπόμενες ή επακόλουθες.

18. Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω περιστάσεις, το παραπέμπον δικαστήριο ερωτά εάν ως βάση για τον καθορισμό του τόπου επελεύσεως της ζημίας θα έπρεπε να ληφθεί ο τόπος στον οποίο βρίσκεται, σύμφωνα με

τον ενάγοντα, «το επίκεντρο της περιουσίας του» και, κατά συνέπεια, ο τόπος της κατοικίας ή της συνήθους διαμονής του.

III — Το προδικαστικό ερώτημα

19. Συνεπώς, το Oberster Gerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα?

«Πρέπει η έκφραση “τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός” του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, σε περιπτώσεις αμιγώς περιουσιακής ζημίας επελθούσας στο πλαίσιο επενδύσεως περιουσιακών στοιχείων του ζημιωθέντος, περιλαμβάνει και τον τόπο όπου έχει την κατοικία του ο ζημιωθείς, όταν η επένδυση έχει γίνει σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας?»

IV — Ανάλυση

20. Με το ανωτέρω ερώτημα το παραπέμπον δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσία, να μάθει εάν το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η έκφραση «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» είναι δυνατό να αφορά τον τόπο της κατοικίας του ενάγοντος, όπου βρίσκεται το «επίκεντρο

⁵ — Το παραπέμπον δικαστήριο κάνει μνεία των αποφάσεων της 11ης Ιανουαρίου 1990, C-220/88, Dumez France και Tracoba (Συλλογή 1990, σ. I-49), της 7ης Μαρτίου 1995, C-68/93, Shevill κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-415), και της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, C-364/93, Marinari (Συλλογή 1995, σ. I-2719).

της περιουσίας του», λόγω του ότι ο ενάγων υπέστη στον τόπο αυτό περιουσιακή ζημία που επηρεάζει το σύνολο της περιουσίας του, προκληθείσα από τη σημειωθείσα σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος απώλεια ορισμένων περιουσιακών του στοιχείων.

21. Φρονώ ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση. Μια αξίωση η οποία στηρίζεται αποκλειστικώς σε ενοχές «εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας», κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών⁶, δεν μπορεί, εξ αυτού του λόγου και μόνο, να προβληθεί ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους όπου ο ενάγων έχει την κατοικία του.

22. Θα θεμελιώσω την ανάλυσή μου σε τρεις κατηγορίες επιχειρημάτων που αφορούν, πρώτον, τη γενική οικονομία της Συμβάσεως των Βρυξελλών, δεύτερον, τις αρχές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικής οργάνωσης της δίκης και, τρίτον, την ανάγκη καθιέρωσης κανόνων που να καθιστούν βέβαιη και προβλέψιμη την απονομή δικαιοδοσίας.

23. Πρώτον, όσον αφορά τη γενική οικονομία της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πρέπει

να υπομνησθεί ότι το θεσπιζόμενο από τη Σύμβαση σύστημα καθορισμού των αρμοδιοτήτων των δικαστηρίων στηρίζεται στη γενική αρχή της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του συμβαλλόμενου κράτους της κατοικίας του εναγομένου (άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω συμβάσεως).

24. Επιπλέον, όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση *Dumez France και Tracoba*, «η Σύμβαση αντιμετωπίζει δυσμενώς τη διεθνή αρμοδιότητα των δικαστηρίων της κατοικίας του ενάγοντος, ορίζοντας μάλιστα στο άρθρο 3, δεύτερο εδάφιο, ότι δεν εφαρμόζονται εθνικές διατάξεις που προβλέπουν τη δικαιοδοσία αυτή έναντι των εναγομένων που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους»⁷.

25. Η Σύμβαση των Βρυξελλών μόνον κατ' εξαίρεση και σε περιπτώσεις όπου συντρέχουν ορισμένες ιδιαίτερες περιστάσεις δέχεται ρητώς, με το άρθρο 14, καθώς και με τα άρθρα 5, σημείο 2, και 8, σημείο 2, την αρμοδιότητα των δικαστηρίων του συμβαλλόμενου κράτους όπου έχει την κατοικία του ο ενάγων, ήτοι τη δικαιοδοσία του *forum actoris*. Το ειδικό αυτό καθεστώς θεσπίστηκε προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία του καταναλωτή ή του ασφαλιζόμενου, οι οποίοι ως συμβαλλόμενοι λογίζονται οικονομικώς ασθενέστεροι και νομικώς πιο

6 — Συναφώς, τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης είναι απλούστερα από εκείνα που το Δικαστήριο εξέτασε στο πλαίσιο της αποφάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 189/87, Καλφέλης (Συλλογή 1988, σ. 5565), όπου το αίτημα προς αποζημίωση στηριζόταν ταυτοχρόνως σε «ενοχή εκ συμβάσεως» και σε «ενοχή εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας». Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι σε περιπτώσεις παρόμοιες με την ανωτέρω το δικαστήριο που είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, να κρίνει το κεφάλαιο της αγωγής που στηρίζεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας δεν είναι αρμόδιο να κρίνει τα υπόλοιπα κεφάλαια της ίδιας αγωγής που δεν στηρίζονται σε ενοχές εξ αδικοπραξίας.

7 — Σκέψη 16.

άπειροι από τους επαγγελματίες αντισυμβαλλομένους τους, καθώς και η προστασία του δικαιούχου διατροφής, ο οποίος λογίζεται ευρισκόμενος σε κατάσταση ανάγκης⁸.

26. Εκτός των ρητώς προβλεπόμενων από τη Σύμβαση των Βρυξελλών περιπτώσεων, τα δικαστήρια του συμβαλλόμενου κράτους όπου έχει την κατοικία του ο ενάγων δεν έχουν, κατά κανόνα, δικαιοδοσία, ιδίως, βάσει του άρθρου 5, σημείο 3, της εν λόγω συμβάσεως⁹.

27. Πράγματι, μόνον κατ' εξαίρεση από τον γενικό κανόνα της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους της κατοικίας του εναγομένου ο τίτλος II, τμήμα 2, προβλέπει ορισμένες ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, η επιλογή των οποίων επαφίεται στον ενάγοντα. Μεταξύ αυτών των ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβάνεται και η θεσπιζόμενη με το άρθρο 5, σημείο 3, της εν λόγω συμβάσεως.

28. Ως εκ τούτου, η εν λόγω διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς¹⁰, «ειδάλλως θα καθίστατο άνευ περιεχομένου η διαλαμβανόμενη στο άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως γενική αρχή περί διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του συμβαλλόμενου κράτους στο έδαφος του οποίου

κατοικεί ο εναγόμενος και θα αναγνωριζόταν τελικά, σε περιπτώσεις πέραν των ρητώς προβλεπόμενων, η δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του ενάγοντος, την οποία οι συντάκτες της Συμβάσεως αντιμετώπισαν δυσμενώς [...]»¹¹. Όπως θα αναπτυχθεί εν συνεχεία, αυτή η ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να διέπεται από τις αρχές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικής οργάνωσης της δίκης.

29. Δεύτερον, όσον αφορά τις αρχές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικής οργάνωσης της δίκης, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται από τον τίτλο II, τμήμα 2, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η προβλεπόμενη στο άρθρο 5, σημείο 3, «στηρίζονται στην ύπαρξη ιδιαίτερως στενού δεσμού μεταξύ της διαφοράς και άλλων, πλην εκείνων του τόπου κατοικίας του εναγομένου, δικαστηρίων, δεσμού ο οποίος δικαιολογεί την απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας στα δικαστήρια αυτά για λόγους ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεσματικής οργάνωσης της δίκης»¹².

30. Όπως επισημάνθηκε με την προαναφερθείσα απόφαση *Mines de potasse d'Alsace*, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο τόπος όπου συνέβη το

8 — Αναφορικά με το προβλεπόμενο για την προστασία του καταναλωτή καθεστώς, βλ., ιδίως, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2002, C-96/00, *Gabriel* (Συλλογή 2002, σ. I-6367, σκέψη 39).

9 — Βλ., ιδίως, υπό την έννοια αυτή, τις προαναφερθείσες αποφάσεις *Dumez France* και *Tracoba* (σκέψη 19), καθώς και *Marinari* (σκέψη 13), και την απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1998, C-51/97, *Réunion Européenne* κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-6511, σκέψη 29).

10 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, την προαναφερθείσα απόφαση *Καφέλης* (σκέψη 19).

11 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, τις προαναφερθείσες αποφάσεις *Marinari* (σκέψη 13) και *Réunion Européenne* κ.λπ. (σκέψη 29).

12 — Βλ., προαναφερθείσα απόφαση *Dumez France* και *Tracoba* (σκέψη 17). Βλ., ομοίως, προαναφερθείσες αποφάσεις *Mines de potasse d'Alsace* (σκέψεις 10 και 11), *Shevill* κ.λπ. (σκέψη 19), *Marinari* (σκέψη 10) και *Réunion Européenne* κ.λπ. (σκέψη 27).

γενεσιουργό της ζημίας γεγονός δεν συμπίπτει με τον τόπο όπου επήλθε η ζημία, η έννοια «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών μπορεί να αναφέρεται είτε στον ένα είτε στον άλλο τόπο¹³.

31. Η νομολογία αυτή στηρίζεται ακριβώς σε σκέψεις που σχετίζονται με την ορθή απονομή της δικαιοσύνης και την αποτελεσματική οργάνωση της δίκης.

32. Πράγματι, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ευθύνη από αδικοπραξία ή οιονεί αδικοπραξία μπορεί να θεμελιωθεί μόνον αν αποδειχθεί ότι υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της ζημίας και του γεγονότος το οποίο την προκάλεσε¹⁴. Εξ αυτού συνήγαγε το συμπέρασμα, λαμβανομένου υπόψη του στενού συνδέσμου που υφίσταται μεταξύ των στοιχείων που θεμελιώνουν την ευθύνη, ότι δεν ενδείκνυται η υποχρεωτική επιλογή του ενός εκ των δύο συνδυασμών τόπων αντί του άλλου, ήτοι του τόπου όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός ή του τόπου όπου εκδηλώθηκε η ζημία, διότι ο καθένας εκ των δύο μπορεί, κατά τις εκάστοτε περιστάσεις, να παράσχει ιδιαίτερος χρήσιμα στοιχεία από απόψεως διεξαγωγής των αποδείξεων και οργάνωσης της δίκης¹⁵.

33. Για τους λόγους αυτούς και μόνον, το Δικαστήριο έκρινε ότι η έννοια της εκφράσεως «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να καθορισθεί κατά τρόπο που να αναγνωρίζει το δικαίωμα του ενάγοντος να επιλέξει προκειμένου να ασκήσει την αγωγή του είτε στον τόπο όπου εκδηλώθηκε η ζημία είτε στον τόπο όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός¹⁶.

34. Το Δικαστήριο στηρίχθηκε αποκλειστικώς στην ανάγκη να απονεμηθεί δικαιοδοσία στα δικαστήρια τα οποία είναι αντικειμενικώς τα πλέον αρμόδια να εκτιμήσουν εάν, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της εκάστοτε διαφοράς, συντρέχουν τα στοιχεία που θεμελιώνουν την ευθύνη εξ αδικοπραξίας. Άλλως ειπείν, το Δικαστήριο δεν κατέληξε στο ανωτέρω συμπέρασμα εμπνεόμενο από τη μέριμνα να εξασφαλίσει στον ενάγοντα το προνόμιο επιλογής του αρμοδίου δικαστηρίου, κατ' επέκταση της εφαρμογής των άρθρων 5, σημείο 2, 8, σημείο 2, και 14 της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

35. Συνεπώς, από την προαναφερθείσα απόφαση *Mines de potasse d'Alsace* δεν προκύπτει η καθιέρωση της δικαιοδοσίας του *forum actoris* στις περιπτώσεις ευθύνης εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, μολονότι είναι πιθανό, σε ορισμένες ιδιαίτερες περιπτώσεις, το ένα εκ των δύο καθοριζομένων με την εν λόγω απόφαση κριτηρίων για την απονομή δικαιοδοσίας, ήτοι είτε ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός είτε ο τόπος όπου εκδηλώθηκε η ζημία, να συμπίπτει στην πράξη με τον τόπο της κατοικίας του ζημιωθέντος.

13 — Η υπόθεση αυτή αφορούσε διασυνοριακή μόλυνση προκληθείσα από την έκχυση στη Γαλλία αλατούχων αποβλήτων στα ύδατα του Ρήνου, η οποία είχε ως συνέπεια να υποστεί ζημία καλλιεργητής, κάτοικος των Κάτω Χωρών.

14 — Όπ.π. (σκέψη 16).

15 — Όπ.π. (σκέψη 17, υπό το πρίσμα της σκέψεως 15).

16 — Όπ.π. (σκέψη 19).

36. Η προαναφερθείσα απόφαση *Marinari* επιβεβαιώνει την ανωτέρω ανάλυση. Πράγματι, συμφώνως προς τη συλλογιστική περί ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεσματικής οργανώσεως της δίκης, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η έννοια «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών «δεν μπορεί [...] να ερμηνευθεί τόσο ευρέως, ώστε να καλύπτει κάθε τόπο στον οποίο θα μπορούσαν να γίνουν αισθητές οι επιζήμιες συνέπειες ενός γεγονότος που έχει ήδη προκαλέσει ζημία, η οποία έχει πράγματι επέλθει σε άλλον τόπο»¹⁷.

37. Συνεπώς, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η έννοια αυτή δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως καλύπτουσα τον τόπο στον οποίο ο ζημιωθείς ισχυρίζεται [...] ότι υπέστη περιουσιακή ζημία που αποτελεί τη συνέπεια της αρχικώς επελθούσας ζημίας που υπέστη εντός άλλου συμβαλλόμενου κράτους»¹⁸.

38. Προκειμένου να κατανοηθεί καλύτερα το περιεχόμενο της προαναφερθείσας αποφάσεως *Marinari*, υπενθυμίζω ότι στην υπόθεση αυτή ένας ιδιώτης, κάτοικος Ιταλίας, άσκησε ενώπιον ιταλικού δικαστηρίου αγωγή στρεφόμενος κατά της εδρεύουσας στο Λονδίνο *Lloyd's Bank*, η συμπεριφορά των υπαλλήλων της οποίας είχε ως συνέπεια την κατάσχεση αξιογράφων εις διαταγήν, τα οποία ο ενάγων είχε καταθέσει προς φύλαξη στην εν λόγω τράπεζα, λόγω της φαινομενικώς ύποπτης προελεύσεως τους, καθώς και τη σύλληψή του σε βρετανικό έδαφος. Με την αγωγή αυτή ο ενάγων ζήτησε, αφενός,

την επιδίκαση ποσού ίσου προς την αξία των μη επιστραφέντων αξιογράφων και, αφετέρου, την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη λόγω της κρατήσεώς του, καθώς και λόγω της καταγγελίας διαφόρων συμβάσεων και της προσβολής της υπολήψεώς.

39. Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας *Darmon* με τις προτάσεις του στην προαναφερθείσα υπόθεση *Marinari*, πρόκειται για περίπτωση κατά την οποία τόσο το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός (η επικρινόμενη συμπεριφορά των υπαλλήλων της τράπεζας) όσο και οι άμεσες επιζήμιες συνέπειες (κατάσχεση των αξιογράφων και φυλάκιση του ενδιαφερομένου) εντοπίζονται στο έδαφος ενός κράτους (Ηνωμένο Βασίλειο) και κατά την οποία η αρχικώς επελθούσα ζημία επέφερε μείωση της περιουσίας του ζημιωθέντος (οικονομικές απώλειες λόγω της καταγγελίας διαφόρων συμβάσεων του ενδιαφερομένου) εντοπιζόμενη σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος (Ιταλία)¹⁹.

40. Συνεπώς, τα πραγματικά περιστατικά της εν λόγω υποθέσεως διαφέρουν από εκείνα που το Δικαστήριο εξέτασε στο πλαίσιο της προαναφερθείσας αποφάσεως *Mines de potasse d'Alsace*, στην οποία ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός βρισκόταν στο έδαφος κράτους διαφορετικού από το κράτος όπου επήλθε γενικώς η ζημία και στην οποία, κατά συνέπεια, ήταν αναγκαίο να παρασχεθεί δυνατότητα επιλογής μεταξύ περισσοτέρων αρμοδίων δικαστηρίων προκειμένου να μην αποκλεισθεί κάποιος εκ των δύο συνδεδειγμένων, και εξίσου σημαντικών για την εκτίμηση των γεγονότων που θεμελιώναν την ευθύνη, τόπων.

17 — Σκέψη 14 (επαναδιατυπωμένη στην προαναφερθείσα απόφαση *Réunion Européenne κ.λπ.*, σκέψη 30).

18 — Οπ.π. (σκέψη 15).

19 — Σκέψεις 26 και 27.

41. Με άλλα λόγια, στο πλαίσιο της προαναφερθείσας υποθέσεως *Marinari* ο μόνος λόγος που προβλήθηκε υπέρ της αναγνώρισεως της διεθνούς δικαιοδοσίας των ιταλικών δικαστηρίων αντί των βρετανικών ήταν ότι ο ενδιαφερόμενος υπέστη στην Ιταλία περιουσιακή ζημία παρεπόμενη της αρχικής ζημίας την οποία υπέστη στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ο σύνδεσμος αυτός δεν κρίθηκε επαρκώς ουσιώδης προκειμένου να θεμελιωθεί επ' αυτού διεθνής δικαιοδοσία των ιταλικών δικαστηρίων.

42. Η νομολογία αυτή ακολουθεί το σκεπτικό της προαναφερθείσας αποφάσεως *Dumez France* και *Tracoba*.

43. Πράγματι, στην προαναφερθείσα υπόθεση *Dumez France* και *Tracoba* η προβληθείσα ζημία αποτελούσε έμμεση μόνο συνέπεια της αρχικής ζημίας, την οποία υπέστησαν άλλα νομικά πρόσωπα ως αμέσως ζημιωθέντα και η οποία εκδηλώθηκε σε τόπο διαφορετικό από εκείνον όπου ο αμέσως ή εξ αντανάκλασεως ζημιωθείς υπέστη εν συνεχεία τη δική του ζημία.

44. Στο πλαίσιο της εν λόγω υποθέσεως, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[...] ο όρος “τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός” του άρθρου 5, σημείο 3, της Συμβάσεως [...] δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ότι αναφέρεται μόνο στον τόπο όπου το ζημιογόνο γεγονός, ο υπαίτιος του οποίου υπέχει ευθύνη εξ αδικοπραξίας ή εξ οιοινεί αδικοπραξίας, παρήγαγε απευθείας τα ζημιογόνα αποτελέσματά του σε βάρος του αμέσως ζημιωθέντος»²⁰.

20. Άλλως ειπείν, η εν λόγω διάταξη της Συμβάσεως των Βρυξελλών δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι «επιτρέπει στον ενάγοντα που επικαλείται ζημία, η οποία, κατά τους ισχυρισμούς του, αποτελεί συνέπεια της ζημίας που υπέστησαν άλλα πρόσωπα που ζημιώθηκαν άμεσα από το ζημιογόνο γεγονός, να εναγάγει τον υπαίτιο του γεγονότος αυτού ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου στον οποίο διαπίστωσε ο ίδιος την περιουσιακή του ζημία»²¹.

45. Συντασσόμενος με την άποψη του Ζ. Kagan, της Αυστριακής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, φρονώ πως ότι ισχύει, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες αποφάσεις *Dumez France* και *Tracoba* και *Marinari*, για τις περιπτώσεις παρεπόμενης ή έμμεσης ζημίας, ήτοι ζημίας παρακολουθηματικής μιας αρχικώς επελθούσας ζημίας την οποία υπέστη κάποιος αμέσως ζημιωθείς σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, ισχύει επίσης, κατ' ανάγκη και κατά μείζονα λόγο, για τις περιπτώσεις περιουσιακής ζημίας η οποία γίνεται αισθητή, κατά τον ίδιο χρόνο και κατά το ίδιο μέτρο, σε συμβαλλόμενο κράτος διαφορετικό από εκείνο όπου εκδηλώθηκε και όπου έπληξε τον αμέσως ζημιωθέντα.

46. Πράγματι, σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, ουδέν επιχείρημα δικαιολογεί την απονομή δικαιοδοσίας στα δικαστήρια άλλου συμβαλλόμενου κράτους διαφορετικού από εκείνο στο έδαφος του οποίου εντοπίζονται τόσο το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός όσο και η εκδήλωση όλων των επιζήμιων συνεπειών, ήτοι το σύνολο

20 — Προαναφερθείσα απόφαση *Dumez France* και *Tracoba* (σκέψη 20).

21 — Όπ.π. (σκέψη 22).

των στοιχείων που θεμελιώνουν την ευθύνη. Αυτή η νέα απονομή δικαιοδοσίας δεν ανταποκρίνεται σε καμία αντικειμενική ανάγκη σχετική με τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή την οργάνωση της δίκης. Η αναγνώριση αυτής της νέας απονομής δικαιοδοσίας θα συνεπαγόταν την επέκταση της ευχέρειας επιλογής του ενάγοντος πέραν των ιδιαιτέρων περιστάσεων που τη δικαιολογούν.

47. Τρίτον, όσον αφορά την ανάγκη καθιερώσεως κανόνων που να καθιστούν βέβαιη και προβλέψιμη την απονομή δικαιοδοσίας, υπενθυμίζω ότι αποτελεί, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, βασικό σκοπό της Συμβάσεως των Βρυξελλών²².

48. Όμως, η απονομή δικαιοδοσίας με κριτήριο τον τόπο κατοικίας του ενάγοντος όπου βρίσκεται «το επίκεντρο της περιουσίας του» σαφώς αντίκειται στον βασικό αυτό σκοπό.

49. Πράγματι, όπως ορθώς τόνισε το Δικαστήριο, ο καθορισμός του αρμοδίου δικαστηρίου με κριτήριο τον τόπο όπου ο ενάγων έχει την κατοικία του ή τον τόπο όπου

βρίσκεται το «επίκεντρο της περιουσίας του» είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει σοβαρές δυσκολίες, πολλών δε μάλλον διότι, αν υποθεθεί είναι καθορισμένοι, οι τόποι αυτοί δεν συμπίπτουν κατ' ανάγκη νομικώς όπως συμπίπτουν στην πράξη.

50. Επομένως, παρόμοια κριτήρια για την απονομή δικαιοδοσίας δεν συνάδουν με την απαίτηση του Δικαστηρίου για καθιέρωση προβλέψιμων κανόνων, πολλών δε μάλλον αν ληφθεί υπόψη ότι είναι δυνατό, υπό παρόμοιες περιστάσεις, ο τόπος κατοικίας και ο τόπος όπου βρίσκεται το «επίκεντρο της περιουσίας» να μεταβάλλονται κατά τη βούληση του ενάγοντος²³. Πράγματι, δεν αποκλείεται ένα τέτοιο σύστημα να καταλήξει να ενθαρρύνει την πρακτική του *forum shopping*, παρέχοντας στον ζημιωθέντα τη δυνατότητα να καθορίζει το αρμόδιο δικαστήριο, επιλέγοντας ή μεταβάλλοντας τον τόπο κατοικίας του ή τον τόπο όπου βρίσκεται «το επίκεντρο της περιουσίας του».

51. Συνεπώς, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η έκφραση «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» δεν αναφέρεται στον τόπο της κατοικίας του ενάγοντος, όπου βρίσκεται το «επίκεντρο της περιουσίας του» και όπου, κατά τους ισχυρισμούς του, υπέστη περιουσιακή ζημία επιδρώσα στο σύνολο της περιουσίας του, λόγω της σημειωθείσας σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος απώλειας ορισμένων περιουσιακών του στοιχείων.

22 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 4ης Μαρτίου 1982, 38/81, Effer (Συλλογή 1982, σ. 825, σκέψη 6), της 15ης Ιανουαρίου 1985, 241/83, Rosler (Συλλογή 1985, σ. 99, σκέψη 23), της 17ης Ιουνίου 1992, C-26/91, Handte (Συλλογή 1992, σ. I-3967, σκέψεις 18 και 19), της 13ης Ιουλίου 1993, C-125/92, Mulox IBC (Συλλογή 1993, σ. I-4075, σκέψη 11), προαναφερθείσα Marinari (σκέψη 19), της 3ης Ιουλίου 1997, C-265/95, Benincasa (Συλλογή 1997, σ. I-3767, σκέψη 29), και προαναφερθείσα Réunion Européenne κ.λπ. (σκέψεις 34 και 36).

23 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσες αποφάσεις Dumez France και Tracoba (σκέψη 19), καθώς και Réunion Européenne κ.λπ. (σκέψη 34).

V — Πρόταση

52. Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof ως εξής?

«Το άρθρο 5, σημείο 3, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας, με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 για την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η έκφραση «τόπος όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός» δεν αναφέρεται στον τόπο της κατοικίας του ενάγοντος, όπου βρίσκεται «το επίκεντρο της περιουσίας του» και όπου, κατά τους ισχυρισμούς του, υπέστη περιουσιακή ζημία επιδρώσα στο σύνολο της περιουσίας του, λόγω της σημειωθείσας σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος απώλειας ορισμένων περιουσιακών του στοιχείων.»